

CONTEXTOS

per fer educació ambiental

L'educació ambiental en l'educació formal

L'educació formal fa referència al sistema reglat de l'educació. L'EA a l'educació formal fa referència als coneixements que s'adquireixen dins d'un sistema escolaritzat i comprèn aquelles activitats tendents a promoure la incorporació dels principis ambientals en l'estructura dels plans i programes dels diferents nivells i modalitats del sistema educatiu, de manera interdisciplinària amb les altres àrees del coneixement.

En funció dels plans i programes d'estudi, el centre docent i el municipi podrà impulsar activitats dins i fora de l'escola, involucrant al professorat, alumnat, famílies i entitats.

Les activitats d'educació ambiental formal no han de limitar-se a incorporar temes ambientals en els aspectes formals del currículum escolar, sinó també treballar a diferents nivells, promovent la participació, campanyes, millorant la gestió del centre i creant diversos materials didàctics per llurs activitats.

El naixement de l'EA a Catalunya va partir de moviments i de persones que no estaven treballant en el camp de l'educació formal. Aquestes instàncies van oferir un conjunt d'activitats dirigides als sectors educatius els quals, a poc a poc, van anar incorporant tota aquesta oferta en els seus currículums escolars.

Amb el temps les instàncies educatives van anar incorporant tots aquests continguts en el currículum i aquest va incloure objectius educatius en aquesta línia. Molts mestres i professors van formar-se en diversos cursos, ja que en la seva formació inicial, no estaven contemplats els temes de tipus ambiental.

La situació actual permet que hi hagi encara una certa oferta exterior dels equipaments públics i privats, però en aquest moment el treball important es fa dins de les aules, per part dels mateixos docents, que han incorporat el treball transversal de l'educació ambiental a l'escola tot millorant l'ambientalització dels currículums i la gestió ambiental del centre a partir de processos participatius que cerquen la implicació de tota la comunitat educativa, Programes, com els d'Escoles Verdes, els d'Agenda

21 Escolar i altres que formen part de la XESC (Xarxa d'Escoles per la Sostenibilitat de Catalunya) han ajudat molt en aquesta línia.

Escoles Verdes (impulsat per la Generalitat de Catalunya a partir de l'any 1998) i l'Agenda 21 Escolar (impulsat per diversos ajuntaments i sent l'Ajuntament de Barcelona l'ens pioner des de l'any 2001), han esdevingut una eina de suport al professorat per desenvolupar projectes de transformació i millora dels centres educatius des del punt de vista de la sostenibilitat. Aquests programes tenen una trajectòria notable entre els centres educatius de Catalunya destacant especialment, el grau de compromís i continuïtat dels centres adherits.

També cal destacar el paper de la XESC com a xarxa d'intercanvi entre la coordinació dels programes i també entre els centres. Creada el 2010, té un espai web propi [<http://www.xesc.cat/index.php>] des d'on es difonen tots els programes i activitats que s'organitzen.

La col·laboració entre els Departaments de Medi Ambient i d'Ensenyament per impulsar el programa d'Escoles Verdes, és un dels exemples d'èxit que s'hauria de potenciar i expandir i, malgrat que actualment a causa de la crisi econòmica, tots aquests programes estan sota mínims, és quelcom que s'hauria de reprendre abans que es defaci definitivament. L'escola catalana té molts fronts oberts en aquest moment i el tema ambiental que s'ha anat consolidant al llarg de tants esforços de molta gent implicada, no s'hauria de perdre.

L'educació ambiental en l'educació no formal

L'educació ambiental no formal és aquella que es realitza paral·lelament o independentment a l'educació formal i que no queda inscrita en els plans i programes dels diferents nivells educatius. No obstant les activitats han de sistematitzar-se i programar-se per aconseguir els objectius proposats.

Es refereix al conjunt d'activitats que, en un moment donat, generen actituds responsables i compromeses en els diferents sectors i grups, infants, joves i adults per motivar la seva participació efectiva en la solució dels seus problemes ambientals.

Pràcticament qualsevol individu o grup social que participa en alguna activitat ambiental és un educador ambiental en potència. Això fa que els actors d'aquesta labor educativa siguin un grup realment ampli, conformat per entitats ambientalistes, grups civils, docents i associacions. No obstant això, és convenient que la planificació, organització, coordinació i avaluació de les activitats d'educació ambiental estan actualment desenvolupades per equips d'educadors ambientals, escoles de natura i altres entitats municipalistes en els diferents àmbits del territori. Aquesta realitat assenjala la necessitat d'establir noves formes de coordinació entre els organismes i institucions implicades. En aquesta configuració el municipi hi juga un paper central per ser el principal promotor del desenvolupament de la col·lectivitat i perquè aquest desenvolupament només es podrà donar si existeixen els mecanismes educatius que responguin a les seves necessitats i expectatives, entre les quals s'inclou un medi ambient saludable.

En el cas de l'educació no formal ha passat una cosa similar a la que acabem de descriure en l'educació formal, el nivell d'oferta i d'informació que ha sorgit des de fora l'escola ha impregnat les activitats del lleure d'una forma molt evident.

Així hi ha hagut molts grups d'esplai i de lleure que han incorporat l'educació ambiental dins de la seva programació d'activitats i en alguns casos s'han creat programes propis que van en aquesta línia. Entitats d'escoltes, de molta tradició al nostre país, han impulsat iniciatives en aquesta línia, ja que la seva principal tasca és la realització d'activitats en contacte amb la natura.

Altres entitats com la Fundació Catalana de l'Esplai gestionen cases de colònies, moltes de les quals són escoles de natura i incorporen programes i activitats d'educació ambiental tant durant el curs escolar, com en les èpoques de vacances.

També des de l'àmbit municipal i supramunicipal (consells comarcals, entitat metropolitana, diputacions) s'han dissenyat programes educatius que inclouen visites o activitats per educar ambientalment i que es dirigeixen tant al públic escolar com al públic en general.

Els programes d'educació ambiental són un conjunt d'activitats orientades per a la consecució d'un conjunt d'objectius d'ample abast i de llarga durada. Aquests pro-

grames de visites i activitats puntuals a l'aula integren normalment l'ús d'un o diversos equipaments i/o d'activitats preparades i dirigides a tota la gamma de cursos de l'educació obligatòria i també a la població en general. Normalment són finançats per administracions públiques a causa de la seva magnitud i sovint hi ha un copagament amb els centres educatius que accepten de participar-hi. En el cas que vagin dirigits al conjunt de la població es paguen a través de partides incloses en els pressupostos de l'administració implicada.

Existeixen exemples de programes promoguts des d'institucions privades i d'altres des d'equipaments públics.

Finalment destacar també diferents propostes que es relacionen amb el voluntariat ambiental i amb la ciència ciutadana que també tenen un paper destacat en la formació ambiental de la ciutadania. En són exemples, projectes com: Projecte Rius, Projecte Oreneta, Butterfly Monitoring Scheme (BMS), BioBlitz, Xarxa de custòdia del territori...

L'educació ambiental informal

Reservem aquesta denominació per aquelles accions d'educació ambiental que es realitzen a través dels mitjans de comunicació bàsicament, però també a través d'altres canals (associacions, grups diversos,...)

Pel que fa als mitjans de comunicació, cal destacar la televisió catalana que ha anat oferint diversos programes en aquesta línia, encara que no d'educació ambiental en sentit estricte. En aquest sentit destacaríem aquelles produccions pròpies més interessants:

- *Mediterrània*. Programa dirigit per Ramon Folch, que es va començar a emetre el 1988
- *Natura*. Programa dirigit per Lluís Ferrés, es va començar a emetre el 1991
- *El Medi Ambient*. Ha tingut diversos directors des del 1992, any en què va començar la seva emissió, actualment estava dirigit per Xavier Duran. En aquest moment (2014) la cadena es planteja suspendre la seva emissió després de 22 anys en antena.
- *Les aventures del capità Enciam*. Sèrie d'humor sobre consells ambientals, dirigit per Miquel Calzada i començat a emetre el 1994.
- *Bèsties*. Dirigit per Jaume Sañé. Es va emetre el 2004

- *Thalasa*. Programa centrat en el medi marí. Dirigit per Pere Secorun, continua actualment en antena.
- *Espai Terra*. Dirigit per Tomàs Molina, aquesta és la cinquena temporada des que va començar l'any 2009.
- *Lletra petita*. Dirigit per Xavier Garcia, es van emetre 11 capítols el 2013

Dins dels mitjans escrits, és molt difícil esmentar tots els reportatges i articles que s'han anat publicant de caràcter ambiental. Sí que podem esmentar alguns dels més destacats:

- Suplement "*El temps ambiental*", dins del setmanari El Temps.
- Revista "*Nat*", publicada des del 2005 al 2008

Les Campanyes

Tenen, generalment, una durada més curta i uns objectius operatius, com ara aconseguir que la població separi les deixalles. Són promogudes per administracions públiques, però també per entitats.

